

ст. 289) та, у підсумку, спряло б більш чіткому розмежуванню розкрадання із суміжними складами злочинів.

Список використаної літератури:

1. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. М.: ИТИ Технологии, 2003. 944 с.
2. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар у 2-х т. Т. 2: Особлива частина / за заг. ред., В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. Х.: Право, 2013. 1040 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. К.: Юрінком інтер, 2018. 1104 с.

Ключові слова: викрадення, захоплення, фізична свобода, розкрадання, речові відносини, вилучення, заволодіння.

Ключевые слова: похищение, захват, физическая свобода, хищение, вещные отношения, изъятие, завладение.

Key words: abduction, seizure, physical freedom, theft, property relations, seizure, seizure.

ГУМЕНЮК АЛІНА СЕРГІЙВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
фахівець другої категорії науково-дослідної частини*

ЩОДО ВРАХУВАННЯ ОСОБИ ВИННОГО ПРИ ВИРІШЕННІ ПИТАННЯ ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ ОСОБИ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ)

Загальновідомо, що однією з гарантій функціонування сучасного демократичного суспільства традиційно вважається своєчасне виявлення осіб, які вчинили злочини, а також притягнення їх до кримінальної відповідальності, зокрема, у вигляді конкретного виду покарання, що, багато в чому, має слугувати певним «уроком» не тільки для таких осіб, а й «прикладом» для всіх інших членів соціуму, та покликане «застерігати» їх під загрозою застосування т. зв. «негативних заходів впливу» з боку держави, не вчиняти суспільно небезпечні діяння, що можуть становити собою порушення норм законодавства про кримінальну відповідальність. Примітно, що подібні негативні заходи впливу зазвичай проявляються в державному осуді особи за вчинене. Разом з цим, сьогодні, в умовах гуманізації кримінально-правової політики, все більше уваги починає приділятися питанню щодо того на скільки раціональним вбачається застосування відповідних заходів у тих інших ситуаціях, зокрема, за наявності певних обставин та/або позитивних дій з боку осіб, які вчинили злочини. Так, мова йде про доцільність застосування до цих осіб т. зв. «заохочувальних» кримінально-

правових норм такого інституту, як звільнення від кримінальної відповідальності (далі – ЗВКВ), передбачених у ст. ст. 44-49 Розділу IX чинного Кримінального кодексу України (далі – КК України). Однак, незважаючи на таку суттєву значущість останнього, наразі все ще існує низка дискусійних питань, пов'язаних з його функціонуванням, зокрема, в частині відсутності нормативного закріплення вимоги врахування особи винного при застосуванні норм цього інституту.

Так, попри те, що чинний КК України не містить положень про необхідність врахування такого фактору, як «особа винного» під час застосування ЗВКВ, так само, як і саме поняття «особи винного», що в теорії кримінального права, як правило, визначається, як сукупність правових, соціальних, психічних, психологічних та фізичних властивостей індивіда, що характеризують особу до моменту вчинення злочину, під час та після вчинення злочину і мають суттєве значення для вибору міри кримінально-правового впливу з погляду досягнення мети покарання [2, с. 12], доцільним вважається дослідження матеріалів судової практики.

Наприклад, у мотивувальній частині ухвали Київського районного суду м. Одеси від 26 березня 2018 року про звільнення обвинуваченої у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК України (невиконання судового рішення), ОСОБА_1 від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею на поруки, зазначається, що, оскільки ОСОБА_1 раніше не судима, щиро розкалася у скоєному, висловлює жаль з приводу вчиненого та засуджує свою поведінку, за місцем роботи характеризується позитивно, усвідомила протиправність своїх дій, зобов'язується в майбутньому не порушувати закон, що свідчить про її бажання спокутувати провину перед трудовим колективом ОСОБА_2, яка звернулася до суду з клопотанням про передачу обвинуваченої ОСОБА_1 на поруки, в суду наявні підстави для закриття кримінального провадження та звільнення ОСОБА_1 від кримінальної відповідальності на підставі ст. 47 КК України [6].

В ухвалі Арцизького районного суду Одеської області від 24 жовтня 2017 року, яка стосується застосування ЗВКВ до особи, що вчинила злочин, передбачений ч. 1 ст. 366 КК України (службове підроблення), вказується, що суд «бере до уваги», що ОСОБА_1 раніше не притягалась до кримінальної відповідальності, щиро розкалася у вчиненні злочину, активно сприяла його розкриттю, за місцем проживання характеризується позитивно, на обліку в наркологічному кабінеті, а також на диспансерному обліку в психіатричному кабінеті не знаходиться, у зв'язку з чим, суд прийшов до висновку про доцільність звільнення ОСОБА_1 від кримінальної відповідальності та закриття кримінального провадження на підставі ст. 45 КК України (звільнення у зв'язку з дійовим каяттям) [4].

У свою чергу, ухвалою Біляївського районного суду м. Одеси від 31 серпня 2017 року до ОСОБА_2, яка обвинувачувалась у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 122 КК України (умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження), було застосовано ЗВКВ у зв'язку з примиренням винного з потерпілим, оскільки вона щиро розкалася, активно

сприяла розкриттю злочину, позитивно характеризується за місцем проживання, раніше не судима, інвалід першої групи, на теперішній час примирилась з потерпілим, який не має будь-яких претензій матеріального і морального характеру до обвинуваченого та згоден на закріплення кримінального провадження щодо ОСОБА_2 [5].

Зазначені ухвали загалом свідчать про те, що суди схильні використовувати загальні засади призначення покарання й під час прийняття рішення про ЗВКВ, не зважаючи на те, що така вимога прямо не передбачена законодавством про кримінальну відповідальність. Водночас, такий підхід вбачається абсолютно виправданим, оскільки вважається, що в процесі застосування ЗВКВ, також, так чи інакше, ставиться завдання досягнення мети покарання, складовими якої, відповідно до ст. 50 КК України, є кара, виправлення, а також запобігання вчиненню нових злочинів, як засудженими, так й іншими особами (загальна та спеціальна превенція) [1]. Тому, під час застосування ЗВКВ, вважається, що винний, все ж зазнає своєрідної «кари», проте вона, на відміну від призначення покарання, виявляється в інших формах, – наприклад, у формі щирого розкаяння, активного сприяння розкриттю злочину та відшкодування збитків, як у випадку ЗВКВ у зв'язку з дійовим каяттям. Саме тому, підлягаючи такому своєрідному «стягненню», особа намагається довести можливість свого виправлення без фактичного притягнення її до кримінальної відповідальності.

Більш того, врахування особи винного, умовно кажучи, дає суду можливість з більшою вірогідністю визначити, чи «заслуговує» особа на таке звільнення, а також «передбачити» можливість повторного вчинення нею злочину, зокрема, у разі, якщо ЗВКВ є правом, а не обов'язком суду. Тому, в подібних ситуаціях більш вмотивованим буде рішення про звільнення особи, яка крім виконання вимог, необхідних для ЗВКВ, має додаткові позитивні характеристики (відмінна характеристика з місця роботи чи навчання тощо). У той же час, суду необхідно додатково обґрунтовувати доцільність звільнення від відповідальності особи, яка характеризується негативно (аморальний спосіб життя тощо), оскільки ймовірність вчинення злочину такими особами в разі більша, аніж тими, які характеризуються позитивно.

Згідно з ч. 2 ст. 65 КК України, якою регламентуються загальні засади призначення покарання, особі, яка вчинила злочин, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових злочинів [1]. В цьому контексті вбачається за доцільне враховувати «особу винного» в процесі прийняття рішення про ЗВКВ, а неврахування зазначеного фактору здається недостатньо аргументованим, адже негативна характеристика правопорушника свідчить про те, що, можливо, для його виправлення необхідні більш «серйозні» заходи кримінально-правового впливу, аніж ЗВКВ, в то час як позитивна характеристика навпаки надає суду додаткову аргументацію для застосування такого звільнення.

Відсутність законодавчих положень, якими регламентуються питання врахування особи винного при призначенні ЗВКВ, крім того, потенційно може призвести до порушення принципу єдності судової практики у таких провадженнях, оскільки «залишаючи» питання